

Frá vaxhólkum til geisladiska

sýning í tilefni aldarafmælis hljóðritunar á Íslandi

Aðilar að sýningunni:

Landsbókasafn Íslands - Háskólabókasafn,
Menntamálaráðuneytið, Ríkisútvarpið,
Samband flytjenda og hljómplötuframleiðenda,
Stofnun Árna Magnússonar, Sögumiðlunin ehf.,
Þjóðminjasafn Íslands, Þjóðskjalasafn Íslands,
Amtsbókasafnið á Akureyri, Minjasafnið á Akureyri

Vaxhólkar og vaxhólkataeki

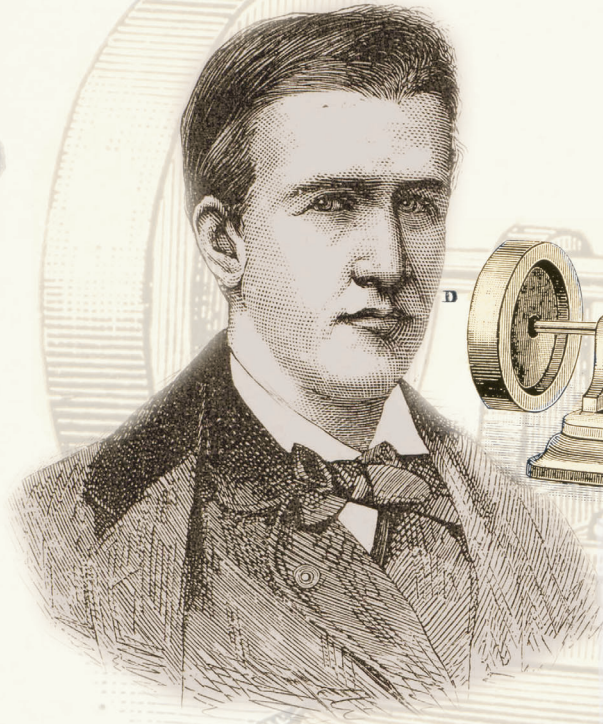

The Columbia Phonograph Compagni
 býr til beztu talvélar heimsins. Á
 alheimssýningunni í París 1900 hlutu
 þessar vélar hæstu verðlaun.

Vélar sem tala, syngja og spila.
**Ágæt skemtnun fyrir
 heimilið.**

Kosta frá 22 kr. 50 a. til 500 kr.

Asgeir Sigurðsson.

Kauptu í „Edinborg“.

Flyttu' þér niðri Edinborg, þar færðu margt að sjá,
 farðu beint upp stigann og opið verður þá
 Bazar harla mikill, sá bezti' er landið á,
 en buddunni upp úr vasanum ei gleymdu strax að ná.

Spánný sérðu albúmin, sem spíladós er í
 þau spila allan þremmilitu, — já gaman er að því;
 þar er líka grafófón, sem kúnstir allar kann,
 kærustunni' á jólnunum þú gæfa settir hann.

Saga hljóðritunartækninnar er rakin til ársins 1877, en þá fann bandaríski uppfinningamaðurinn Thomas Alva Edison (1847-1931) upp hljóðritann sem á ensku var nefndur „phonograph“.

Sú tækni var síðan þróað frekar og leiddi til þess að smíðuð voru hljóðritunartæki þar sem notaðir voru vaxhólkar til upptöku og afspilunar. Þegar nær leið aldamótunum 1900 var hafin fjöldaframleiðsla á hljóðritunartækjum byggðum á vaxhólkatekninni, fyrst í Ameríku og síðar í Evrópu.

Tímabil vaxhólkanna í hljóðritunarsögunni hófst í lok 19. aldarinnar og skaraðist við hljómplötturnar fyrstu áratuginna eftir að þær komu fram á sjónarsviðið. Vaxhólkarnir náðu aldrei miklum vinsældum til útgáfu, þar viku þeir fljótt fyrir tæknilegum yfirburðum og tóngæðum hljómplötunum. Hins vegar voru vaxhólkar talsvert notaðir fram eftir tuttugustu öldinni til hljóðritana og söfnunar menningarefnis.

Brautryðjandinn Jón Pálsson.

Elstu hljóðritanir hér á landi, sem vitad er til að varðveist hafi allt fram til okkar daga, voru gerðar árið 1903. Það ár hóf Stokkseyringurinn Jón Pálsson merkilegt brautryðjendastarf sitt við að hljóðrita á vaxhólka ýmiss konar efni sem hann taldi til menningaverðmæta og þess virði að varðveitast fyrir komandi kynslóðir.

Hljómplötur - Grammófónar

Hvað er Gramophon?

Gramophon er vél sem syngur, spilar, talar og yfir höfuð getur haft allt mögulegt eptir, alveg eins og Fonograf, en Gramophon er *mikið* fullkomnari vél og heyrir allt í honum miklu greinilegra en í Fonograf. Með Gramophon eru brúkaðar *plötur* en ekki valsar.

Gramophon kostar 100 kr. og hver plata 2,25 auro, sem er sama útsöluverð og hann kostar alstaðar um allan heim.

Einkaútsölu fyrir Ísland hefur

Leonh Tangs verzlun á Ásafirði.

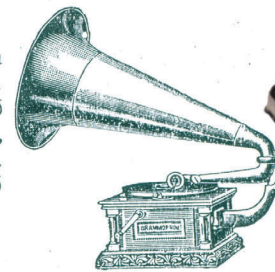
Heimili Boga Sigurðssonar verzlunarstjóra er Búðardalur við Hvammsfjörð, *ekki* Skarðsstöð.

Grammófóninn

ætti að vera til á hverju heimili. Hann er fullkomnasta áhald nútímans til að láta heyrja söng og hljóðferaslátt. Grammófóninn veitir mönnum tækifæri til að hlusta á frægustu söngvara, svo sem Herold, Nissen, Simonsen, Chr. Schröder, Fred. Jensen, Idu Möller o. fl. Grammófóninn kostar 40 kr. og þar yfir. Biðjið um nákvæma verðlista, sem sendir eru ókeypis.

Jörgen Hansen

Brolæggerstræde 14. Köbenhavn.
Einkasali til Íslands og Færeyja.

Hljóðrituð tónlist á vaxhólkum heyrðist fyrst hér á landi á síðustu árum 19. aldar og nokkru síðar, rétt fyrir aldamótin 1900, munu fyrstu grammófónarnir hafa komið hingað til lands.

Grammófóninn var fundinn upp árið 1887, réttum áratug eftir að Edison fann upp hljóðritann. Sá sem fann upp grammófóninn og grammófónplötuna, var Emile Berliner, þýskur uppfinningamaður sem ungur að aldri flutti til Ameríku og settist að Bandaríkjunum, fyrst í Washington og síðar í New York.

Þegar leið nær aldamótunum 1900 var farið að fjöldaframleiða grammófóna, bæði vestan hafs og austan. Jafnframt var farið að hljóðrita tónlist af margvíslegu tagi og gefa út á 78 snúninga hljómplötum.

Þegar tímar liðu varð til margvísleg starfsemi í tengslum við hljómplötugerð, upptökur og hljómplötuútgáfu þar sem saman fléttuðust ýmis störf á sviðum listgreina, tæknigreina, iðngreina og viðskiptagreina. Hljómplatan varð með tímanum ein helsta tæknibylting 20. aldarinnar og hafði gífurleg áhrif á þjóðmenningu, skemmtanir og dægurvöl um allan heim.

78 snúninga plötur

Einar Kristjánsson, hinn ungi, efnilegi söngvari er vakti athygli hjer í Reykjavík fyrir fagra rödd og smekklega meðferð er hann kom hjer fyrst fram á sjónarsviðið, er væntanlegur hingað til landsins snemma í júní. Hefir hann dvalið í Wien í vetur og stundað þar nám við verzlunarskóluna, en jafnframt stundað söng hjá ágætum kennara. Hefir hann látið til sin heyrna í fjelögum í vetur og vakti athygli manna í sjálfri söngborginni. Væntlega lætur hann til sin heyrna hjer í bænum í sumar, því að hann

Hreinn Pálsson söngvari.

Hreinn Pálsson, hinn góðkunní tenorsöngvari, sem jafnan fyllir húsið þegar hann lætur til sín heyrna hjer í höfuðstaðnum er nýkomin hingað frá London. Söng hann þar 30 lög á grammafónplötur fyrir Columbia-fjælagið, svo að á næstunni geta hinir mörgu unndur söngvarans notið radda hans í stofnunni hjá sjer. En vitanlega er fyrir söng sinn, að menn munu bljú þó skemtilegra að hlusta á hann þess með eftirvæntingu, að hann hefji söng sinn hjer í sumar, hann aftur, eftir utanveruna.

Jóla- og aðrir sálmar. á plötum.

Heims en heil FAHR ANDANNA. í Þot ebni er barn oss heil SON GUÐS ERT ÞU MEÐ SAÐMI. Au fjölm. At hlómum söng þú honum. Spi barn hino mikla flokk. SV GJALLA KLUKKUR. Söngið stín ríttelis sölu. Na átt er löðu. Hvað þegar nýfjörð hús að sö, þú má að eigi þess. I þess er gátt í dýprum hjartam. Sölu söngur. Körsöngur. Hljómveit. Flöðun með kór-juklukum.

Verð frá kr. 250.

Hinar vinselu plötur: Komu jólasöngsins, Jól á heimilinu, Komu Ameríkisöngsins.

Harmoníoplötur, Havalplötur.

Atlabúð,
Laugavegi 38.

Erling Ólafsson

MA-kvartettinn

Koncertdirigebntur: Wilhelm Hansen
Palæets store Sal
Fredag 15. Novbr. Kl.
STEFAN
Sang-After

ISLANDI

PROGRAM:

1. A. Strindberg: Fregdarnir
2. G. B. Pergolesi: Nona
3. D. F. Händel: Chi mai vi posse
4. F. Schubert: Non Tardare
5. P. Idolsson: Vagninn
6. S. Kaldeisen: Vagninn

Maria Markan

hafið hlotið svo miklar vinsældir fyrir söng sinn, að menn munu bljú þó skemtilegra að hlusta á hann þess með eftirvæntingu, að hann hefji söng sinn hjer í sumar, hann aftur, eftir utanveruna.

Ein fyrsta 78 snúninga platan sem sló rækilega í gegn og naut mikilla vinsælda um áratugaskeið og heyrir jafnvel enn þann dag í dag í útvarpinu, var plata sem Hreinn Pálsson söng inn á árið 1932. Á annari hlið þessarar plötu var lagið *Dalakofinn*, eða *Vertu hjá mér Dísu*, erlent lag eftir lítið þekktan höfund sem nefndur er Arch Joyce við texta eftir Davíð skáld Stefánsson frá Fagraskógi. Þetta var gefið á vegum Fálkans á 78 snúninga plötu frá Columbia árið 1932.

Ein frægasta söngplata, íslensk, sem nokkru sinni hefur komið út og sú sem mest hefur verið spiluð allt frá útgáfudegi og fram á síðustu tíma, var 78 snúninga plata með einungis einu lagi en var auð á hinna hliðinni. Þetta var hið fræga *Ókulfjöld* eða *Áfram veginn* í flutningi Stefáns Íslandi tenorsöngvara sem söng einsöng með Karlakór Reykjavíkur en stjórnandi var Sigurður Þórðarson. Upptakan fór fram í Kaupmannahöfn árið 1937 og kom út á 78 snúninga plötu hjá His Master's Voice. Lagið er rússneskt þjóðlag við íslenskan texta eftir Freysteinn Gunnarsson.

78 snúninga plötur voru oftast gefnar út sem stærstar plötur og var þá sérstakt umslag utan um hverja plötu, stundum vel frágengið og myndskreytt. Öskjur eða albúm með mörgum plötum voru einnig til, en ekki algeng í plötuútgáfu hér á landi. Tímabil 78 snúninga platnanna hófst með fyrstu söngplötu Péturs Á. Jónssonar árið 1910 og því lýkur ekki fyrr en hálfri öld síðar, eða um 1960.

ætlað að syngja fyrir þæjarbúa í Nýja Bío í kvöld kl. 7½. síðð. Það er óþarfi að kynna hann þæjarbúum, því að hann er ekki neinn nýgræðingur í sönglistinni þó að hann sje ungur að aldri. eða aðeins tvítugur. Hann hefir um nokkurra ára skeið sungið einsöngshluttverk á samsöngvum Karlakórs Reykjavíkur. Hann hefir og haldið sjerstakar söngskemtanir einn og löks er hann allkunnur orðinn af söng sínum við útvarsið.

Frá ÍSLENZKUM TÓNUM
2 jóla- og barnaplötur

Inghjörg Þorbergs, barnakór og hlómveit Klukkahljóð (Jingle Bells—Lofur Guðmundsson)
Hin fyrsta jól (Inghjörg Þorberg— Kr. frá Djúpalæk)

Inghjörg Þorbergs syngur fyrir börnin Aravíkur (Inghjörg Þorberg—Stefán Jónsson)
Börnin við Tjörnina (Jenni Jónsson)

Sendið vinum yðar erlendis þessar hugljútu jólaþráttir

ÞÓSTSENDUM UM LAND ALLT

ÍSLENSKIR TÓNAR inn á hvert heimili

DRANGEY
TÓNAR

Grammófónn er dýrmæt gjöf

Til jóla seljum við nýkomna, vandaða, smekklegra ferðafóna

Fyrir aðeins 45 krónur
(Verð kr. 75.00)

Grammófónplötur frá 1.85 og 2.50, jóla-sálmar og danslög.

Ath. Aðeins 10 stk. af grammófónum seld með þessu lága lága verði í hvorri búð.

Hljóðfærahúsið og Atlabúð

Hæggengar hljómplötur, 45 snúninga

Um miðjan 6. áratuginn, á öldinni sem leið, komu til sögunnar mikilsverðar nýjungar á sviði hljómplatna og hljómplötuútgáfu. Þar var um að ræða hæggengar hljómplötur, fyrst 45 snúninga plötur og síðar 33 snúninga plötur, sem með tímanum leystu af hólmí gömlu 78 snúninga plöturnar þegar leið á 6. áratuginn. Þessum nýju plötum fylgdu brátt nýjar gerðir af rafknúnum plötuspilurum og tilheyrandi mögnurum. Allar þessar framfarir og tækninýjungar höfðu í för með sér meiri tóngæði en áður höfðu þekkt í flutningi tónlistar af hljómplötum.

Helstu kostir, sem hinar nýju 45 snúninga plötur höfðu umfram þær gömlu, voru einkum að þær voru minni, eða 7 tommur í þvermál, en þó rúmuðu þær um það bil helmingi meira efni og voru því oft tvö lög á hvorri hlið nýju platananna. Auk þess voru nýju plöturnar úr sveigjanlegra efni og ekki nærri eins brothættar eins og þær gömlu.

Nokkrar söngstjörnur 45 snúninga platananna
Frá vinstri:
Ellý Vilhjálm
Erla Þorsteinsdóttir
Helena Eyjólfsdóttir
Haukur Morthens
Guðrún Á. Símonar
Ragnar Bjarnason
Kristinn Hallsson
Alfréd Clausen
Guðmundur Jónsson
Þuríður Pálsdóttir
Í bakgrunni er KK-sextettinn.

33ja snúninga plötur

Stúdíó Ríkisútvarpsins að Skúlagötu 4 árið 1961.

Íslenskar
hljómplötur
í Karnabæ

Júdas no: 1

JUDAS No: 1

Júdas no: 1

Gefið Íslenska
hljómplötur
í jölgjöf

Verzlóð þar
sem hljómplötunáralið
er mest

„Trúbrot undir áhrifum“
heitir stórkostleg hljómplata sem kemur á markaðinn
í dag!

Þetta er í fyrsta skipti, sem íslensk
hljómsveit sendir frá sér
frumsamda LP-plötu

FÁLKINN HF

Björk Guðmundsdóttir er aðeins 11 ára Reykjavíkingur.
Hún syngur, hún spilar og hún semur lög.
Nú hefur hún sungið
á plötu með aðstoð nokkurra af þekktustu
popptónlistarmönnum landsins.
Þetta er einstök plata sem á án efa eftir að veita
askufólki á hvaða aldri sem er mikla ánægju.
GÓÐA SKEMMTU!

FÁLKINN®

Síðari gerðin af hæggengum hljómplötum voru 33 snúninga plöturnar sem komu til sögunnar hér á landi eftir miðjan 6. áratuginn. Þær voru af tveimur stærðum, þær minni voru 10 tommur í þvermál og fremur sjaldgæfar en þær stærri og miklu útbreiddari voru 12 tommu plöturnar, sem stundum voru kallaðar breiðskífur. Allar hæggengu hljómplöturunar voru gerðar úr sveigjanlegu plastkenndu efni sem nefnt er vinyl.

Ein af fyrstu 33 snúninga plötunum var 10 tommu plata sem hafði að geyma endurútgáfu fágætra 78 snúninga platna með óperusöng tenórsöngvarans góðkunna Stefáns Íslandi. Sú plata mun hafa komið út árið 1956.

Um og eftir 1960 kom fram enn ein tækninýjungin á sviði hljóðritunartækni, hljómfletningstækja og útgáfu hljómplatna. Þetta var stereó-tækni, sem á íslensku hefur verið kölluð víðómur. Þessi tækni er í því fölginn að viðkomandi efni, til dæmis hljómsveitarverk, er tekið upp með tveimur eða fleiri hljóðnæmum. Eftir tæknilega og listræna hljóðblöndun er gengið frá upptökunni á tveimur aðskildum hljóðrásum sem gefa aukna hljómfyllingu. Eftir að þessi tækni kom til var í hljóðritunum og plötuútgáfu gerður greinarmunur á annars vegar mónó-upptökum, sem voru þær eldri, og hins vegar stereó-upptökum.

Fyrsta stereó-upptakan var gerð í Ríkisútvarpinu að Skúlagötu 4 árið 1961. Fyrir þessa upptöku voru gerðar sérstakar breytingar á tækjabúnaði Útvarpsins og önnuðust starfsmenn tæknideildar bæði þessar breytingar og sáu einnig um fyrstu hljóðritunina sem síðan var gefin út á fyrstu íslensku stereó-plötunni. Þar var um að ræða körsöng Karla-kórs Reykjavíkur undir stjórn Sigurðar Þórðarsonar söngstjóra.

33 snúninga vinyl-plöturnar voru mikilvægasti miðill til útgáfu tónlistar á hljómplötum á síðari hluta 20. aldar, allt frá miðjum 6. áratugnum og fram til tíma geisladiskanna um miðjan 9. áratuginn, eða í um það bil þrjátíu ár.

Messías á hljótleikum, hljómplötum og geisladiskum

30 ára starfsafmælis Pólýfónkórins minnst með jólatónleikum í Hallgrímskirkju

Morgunblaðinu hefur boriz eftirfarandi fréttatilkynning frá Pólýfónkórnum:

Messías fluttur í Hallgrímskirkju laugar-daginn 12. desember

Það er skammt stórra hégga á milli hjá Pólýfónkórnum, Messías Händels hljóði í fyrsta sinn í Hallgrímskirkju, nývígðri, í desember í fyrri í flutningi Símfónúhljómsveitar Íslands, fránga einsoingvara og Pólýfónkórins undir stjórn Ingólfs Guðbrássonar við falderna hrifningu áheyrenda.

Fyrstu íslensku geisladiskarnir með klassískri tónlist

Messías var hljóðritar á þessum hljótleikum og er nú kominn út í heild á fyrstu klassísku geisladiskum, sem gefin eru út með íslenskum Þýðendum. Útgefan er í töllei 30 ára starfs Pólýfónkórins, framleidd hjá fyrstakönnu Dietriches í Bretlandi. Einoingvavar voru Maureen Brathwaite, sópran, Sigfríður Elta Magnúsdóttir, altú, Jón Þorsteinsson og Jón Þorvaldsson, tenór og Peter Coleman-Wright, basar.

Það tekt til tónlist að þrjú ungt einsoingvavar, íslenskir, þreya nú framman sína í flutningi síðvorka með Pólýfónkórnum. Þeir eru: Inga Backman, sópran, Sigfríður Elldadóttir, altú og Gunnar Guðbjörnsson, tenór.

Allt eru þetta frólegir raddir, sem miklar vonir eru bundnar við og veika forvitni hlustenda. Eina tækifæri til að hlýða á þau í þessum hlutverkum verður á laugardaginn kemur, þó ekki verður umt að endurtaka hljómsveitanna. Hljómsveitina skipa hljómsveitaleikarar úr Símfónúhljómsveit Íslands, kommestærari er Simon Kiran, aðgöngumíðari er söldur hjá Svævi Karl í Bankastræti og Kringsholti og hjá Útga.

Bókin „Í ljósi hlandi stundar“

30 ára starf Pólýfónkórins er rakkó í milli og myndum í 120 blaðanna bók, sem hefur þann titil. Þar senda 18 landsþekktir greinarhöfundar kórnum kvæðu sína eða umsigun um starf hans Jón Ágæstsson skrifar ástórmerka grein um íslensk söngmál. Í umfjallan 18 íslenskra gagnrýnendur og erlendum, auk 14 undirleikara og aðstoðarfólka við æfingar. Í bókariok er skrá um öll verk, og hans er að svara spurningum í bókariok, hver til hver. Þetta er bók um söngmál, skrá allra þeirra, sem sungu hafa á hljómsveitum kórins frá upp-hafi, allt á einni handröð manna.

Myndir á 45 einsoingvorum og Pólýfónkórinn er sá um smátt íslensku og erlendum, auk 14 undirleikara og aðstoðarfólka við æfingar. Í bókariok er skrá um öll verk, og hans er að svara spurningum í bókariok, hver til hver. Þetta er bók um söngmál, skrá allra þeirra, sem sungu hafa á hljómsveitum kórins frá upp-hafi, allt á einni handröð manna.

Pólýfónkórinn á tónleikum í Hallgrímskirkju.

Myndir á 45 einsoingvorum og Pólýfónkórinn er sá um smátt íslensku og erlendum, auk 14 undirleikara og aðstoðarfólka við æfingar. Í bókariok er skrá um öll verk, og hans er að svara spurningum í bókariok, hver til hver. Þetta er bók um söngmál, skrá allra þeirra, sem sungu hafa á hljómsveitum kórins frá upp-hafi, allt á einni handröð manna.

Myndir á 45 einsoingvorum og Pólýfónkórinn er sá um smátt íslensku og erlendum, auk 14 undirleikara og aðstoðarfólka við æfingar. Í bókariok er skrá um öll verk, og hans er að svara spurningum í bókariok, hver til hver. Þetta er bók um söngmál, skrá allra þeirra, sem sungu hafa á hljómsveitum kórins frá upp-hafi, allt á einni handröð manna.

Stafræn tækni - Geisladiskar

Frá upptöku á Þjóðlegum frótleik með Tífol Guðmundar Ingólfssonar.

BUBBI: DÖGUN
Í fyrri útgáfu gagnrýnendur „Frelsi til sölu“ með Bubba Morthenes bresta íslensku plötu allra tína. Dögun þykir ekki aðri.
„Besta plata Bubba hingað sí-“
A. M. Miki.
„Stóðhiki skilla, heort sem stóð er á laga smálar, útsatningar eða inni“ Þ. V. DV.
„Ljóst er að Bubba hefur tekið að gera plötu sem að mínu mati er betri en „Frelsi“ G. S. HP.
Geisladiskurinn með Dögun kom út 30. nóv. Stór kosninglegur hljómur, sem nýtur sín full-kornlega á CD.

THE SMITHS - STRANGERS HERE WE COME
Smíthi enda frá línu gæslinga og þau hófu hljóði. Fyrsta bráðskíki þeirra þykir með bestu hljómsveitum og smúr sína grafskrítt og STRANGERS er vandrúðin. Mest ekkla plata þeirra til þessa. Einnig til geisladisks.

NEW ORDER - SUBSTANCE
Tíðfált stílmur með sögu Híev (dög, innleiður m. a. Blue Monday, The Perfect Kiss og True Faith. Mörg laganna hafa aðlínus komið út á 12". Samhallaður gæðagætur. Einnig til geisladisks.

DEFICHE MODE - MUSIC FOR THE MASSES
Besta plata gæðagættanna í Dæpche Mode til þessa. Music for the Masses upplýttir allar þær królar sem til hennar voru gæðar.

SYKURMOLARNIR - BIRTHDAY CD
Fyrsta íslenska CD umskífing.

MEGAS: LOFTMYND
Loftmynd er ein skemmtilegasta og vandaðasta plata Megasar til þessa. Á Loftmynd smalla textar, tónlist og útsatningar saman og myndra frávarna heild. Þetta er skifa sá þú mátt ekki missa af. Geisladiskurinn með Loftmynd kom út 30. nóvember. Á geisladiskinum eru að flnna 6 vöðubatarig.

Steve Winwood - Best of M. Jagger - Presitve Cool
PL - Happy
Misacle Legend - Surprise
The Jesus & Mari Chan
- Denmark
Pink Floyd - A Momentary
Pet Shop Boys - Acoustic
Michael Jackson - Bad
NBS - Kick
Gunsal Canal Diary
Anita Anstey Barker - Jackson
Triffles - Cabaret
Elgum jafnframt fyrri útgáfu
þjóðlegur úrval af blöðum, okk
rótt, söng, jazz, tónlist og
o. fl. o. fl.

SENDUM PÓSTKRÖV USASÍ
DÖGUN, SIM 12046

Foretla áögungumála að tónleikum **BUBBÍ** íslensku áperunum 11. og 12. des. er hafin.

„GÆÐATÓNLIST Á GÖÐUM STAÐ“.

gramm

Stafræn hljóðritunartækni kom til sögunnar um 1985. Í kjölfar þeirrar tæknikom geisladiskurinn, sem síðan hefur leyst af hólmi vinylpötturnar. Fyrstu geisladiskarnir með tónlist hljóðritaðri hér á landi, komu út á árunum 1987 og 1988. Upp frá því hafa geisladiskar verið og eru enn einn helsti og mikilvægasti miðill til tónlistarútgáfu hér á landi sem annars staðar.

Tveir fyrstu íslensku geisladiskarnar komu út vorið 1987 og höfðu báðir að geyma flutning íslenskra kóra á stórverkem tónbókmenntanna. Sá fyrri var með flutningi Kórs Langholtskirkju undir stjórn Jóns Stefánssonar á Jóhannespassíunni eftir J. S. Bach. Hinn var með flutningi Pólýfónkórins undir stjórn Ingólfs Guðbrássonar á Messíasi eftir G. F. Händel.

Í júlí 1987 komu út tveir fyrstu diskarnir með íslensku poppmúsík, það voru *Borgarbragur* Gunnars Þórðarsonar og *Frelsi til sölu* með Bubba Morthenes. Árið 1988 kom svo fyrsti diskurinn með íslensku djasstónlist, *Þjóðlegur frótleikur* í flutningi Tríós Guðmundar Ingólfssonar. Á því ári var einnig gefin út fyrsta geislmáskífan, *Birthday* með Sykurmolunum.

Fyrstu plötuverslanir, útgáfur og hljóðver

við erum með á nótunum

SG-hljómplötur
plötulisti 1968

ÍSLENSKIR TÓNAR

plötulisti nr. 1 1958

DRANGEY
Laugaveg 53 - Reykjavík - Ísland

GARRARD PLÖTU-SPILARAR *Dual*
jafnan fyrir.

HSH
Plötumerkið táknar góðar PLÖTUR

HLJÓÐFÆRAVERZLUN
SIGRÍÐAR HELGADÓTTUR SF.
Lækjargáttu 2 - Sími 1815 - Reykjavík *Dual*

Tónika

... TÓNIKA hljómlatan hefur þegar tekið forystuna í því bezta í íslenskri hljómplötugerð.

segja þúsundir ánegðra viðskiptavina þeirra verzlana, er hafa TÓNIKA hljómplötur á boðstólum.

Fást í flestum hljóðfæraverzlunum.

HLJÓMPLÖTUR
(erlendar og íslenskar)
1956

Dans- og degurlög
Suður-Amerísk lög
Franskar plötur
Skandinavískar plötur
Þýzkar plötur
Harmoníkuplötur
Cowboypötur
Hawaiiplötur
Jazzplötur

FÁLKINN HÍ
(Hljómplötuútgáfa)

Hljóðfæraháús Reykjavíkur 30 ára

21. nov. síðastl. voru liðin 30 ár frá stofnun Hljóðfæraháúss Reykjavíkur, sem nú er elsta og stærsta hljóðfæraverslun landsins. Lián var hljóðfæraverslun Ónna Friðriksson, sem hefir rekið hana til þessa dags. Hefir jafnan verið kraflur í rekstri hljóðfæraháússins, og hefir verið þar allur hljóðfærahljómplötur og á boðstólum fyrir tónlistarmenn og tónlistarvenndur, auk þess, sem fjálmargir söngvarar og tónlistarmenn hafa komið hingað til landsins á vegum Hljóðfæraháússins og í Bankastræti 7. eins og kunnugt er.

Á fyrri hluta 20. aldarinnar voru stofnaðar fyrstu sérverslanirnar þar sem áhersla var lögð á sölu hljómlatna og grammófóna. Í slíkum verslunum voru þó oftast á boðstólum aðrar vörur, má þar m.a. nefna hljóðfæri, nótur og nótábækur. Ein fyrsta sérverslun af þessu tagi var Hljóðfæraháús Reykjavíkur sem stofnað var árið 1916 og var fyrst til húsa í Templarasundi en síðar um langt skeið í Bankastræti. Stofnandi og fyrsti eigandi var frú Anna Friðriksson, dónsk að ætt og uppruna.

Önnur þekkt verslun á þessu sviði var Hljóðfæraverslun Sigríðar Helgadóttur. Hún hét upphaflega Hljóðfæraverslun Katrínar Viðar og varfyrst til húsa að Lækjargötu 2 en var síðustu árin í gamla Morgunblaðshúsinu við Aðalstræti. Þriðja hljómplötuverslunin var Fálkinn hf sem lengi var við Laugaveg. Fálkinn var upphaflega reihljóðfæraverslun, stofnuð árið 1904 af Ólafi kaupmanni Magnússyni en hóf innflutning og verslun með hljómplötum um 1930 mog varð síðar á öldinni umsvifamesta hljómplötuverslun landsins um langt árabil. Allar þessar þrjár verslanir, Hljóðfæraháús Reykjavíkur, Hljóðfæraverslun Sigríðar Helgadóttur og Fálkinn voru jafnframt brautryðjendur á sviði hljómplötuútgáfu á fyrstu áratugum 20. aldarinnar. Síðar á öldinni komu þar við sögu fleiri fyrirtæki, einkum verslunin Drangey í eigu Tage Ammendrup og í tengslum við hana plötútgáfan Íslenskir tónar. Eftir miðja öldina varð Svavar Gestur og fyrirtæki hans SG-hljómplötur meðal umsvifamestu aðila á sviði plötútgáfu.

Frumkvöðlar Söfnun þjóðlaga

Jón Pálsson og Páll Isálsson

Uppþöknar í hljóðritasafni Jóns Pálssonar eru frá árunum 1903 fram til 1912 og vaxhólkarnir í safni hans voru upphaflega 111 talsins. Á þeim er varðveitt margvíslegt efni, samtals nokkuð á fjórðu klukkustund að lengd.

Langmest af því efni er söngur, einkum gömul íslensk sálmalög, en einnig er þar nokkuð af rímnakveðskap og töluðu máli.

Hljóðritunartæki Jóns og vaxhólkasafn hans er nú varðveitt í Þjóðminjasafni Íslands.

Eftir 1912 varð hlé á vaxhólkaupptökum hér á landi í um það bil áratug.

Eftir 1920 var þráðurinn tekinn upp að nýju af tveimur kvæðamönnum.

Þetta voru þeir Hjálmar Lárusson og Jónbjörn Gíslason, báðir Austur-Hánvetningar að ætt og uppruna. Þeir voru góðir kvæðamenn og einlegir áhugamenn um varðveislu rímnakveðskaparins. Báðir eignuðust þeir vaxhólkataeki sem þeir notuðu til þess að hljóðrita rímnastemmur og kvæðalög.

Í hljóðritasöfnum þeirra eru um 120 vaxhólkar með samtals um 4 klukkustundum af rímnakveðskap. Söfn þeirra og tæki eru nú varðveitt í Stofnun Árna Magnússonar, nema tæki Hjálmars sem áður hafði verið afhent Þjóðminjasafni Íslands.

Hjálmar Lárusson

Síðastur frumkvöðla við hljóðritanir á vaxhólka og þeirra langþekktastur var Jón Leifs tónskáld. Hann var lengi búsettur í Þýskalandi en kom nokkrum sinnum heim til Íslands í þeim tilgangi meðal annars að safna íslenskum þjóðlögum.

Í þremur Íslandsferðum hafði hann meðferðis hljóðritunartæki og tók með því upp á vaxhólka þjóðlög og rímnakveðskap á árunum 1926, 1928 og 1934.

Í safni Jóns Leifs eru samtals 76 vaxhólkar. Á þeim er varðveitt fjölbreytt og mjög merilegt efni, meðal annars fágætar hljóðritanir með íslenskum tvísnálgögum og tvísnálgæstum. Hljóðritasafn Jóns Leifs er varðveitt á tveimur stöðum, frumrit vaxhólkanna eru á safni í Berlín en afrit af þeim í Þjóðminjasafni Íslands.

Jón Leifs við hljóðritun kvæðanna

Yfirlit yfir rímnalög (úr safni Jónbjörns Gíslasonar)

Rímnalög.

Nr.	Höfundar	Kvædamenni	Lag	Binn	Nr.	Höfundar	Kvædamenni	Lag	Binn
			tala	tala					
13	Kristín Alþjótt	Klausson, J. Lúðvíg	1	1	30	Þórunn Þorvald	J. Þ. S. Halldórsson	1	1
14	Lea Þórunn	Halldórsson	1	1	31	Stánuv. & Lúðvíg	—	1	1
—	Þorvaldur Þorvald	—	1	1	—	Lea Þórunn	—	1	1
—	Þórunn Þorvald	—	1	1	—	Lea og Þórunn	—	1	1
—	Þorvaldur Þorvald	—	1	1	—	Stánuv. Þorvald	—	1	1
—	Þórunn Þorvald	—	1	1	32	Þorvaldur Þorvald	—	1	1
—	Halldórsson	—	1	1	—	Lea og Þórunn	—	1	1
—	Lea Þórunn	—	1	1	33	Þórunn Þorvald	—	1	1
—	Þorvaldur Þorvald	—	1	1	34	Halldórsson	—	1	1
—	Lea Þórunn	—	1	1	—	—	—	1	1
—	Þórunn Þorvald	—	1	1	35	—	—	1	1
15	Halldórsson	Halldórsson	1	15	36	Þórunn Þorvald	J. Þ. S. Halldórsson	2	2
16	—	—	1	7	37	Halldórsson	J. Þ. S. Halldórsson	1	1
17	—	—	1	11	38	Lea Þórunn	J. Þ. S. Halldórsson	2	2
					—	Halldórsson	—	1	1

Ríkisútvarp stofnað Hljóðritun 1930 - 1950 Skornar lakkplötur

Sigrún Ögmundsdóttir
fyrsta þulin 1930

Í árslok 1930, urðu mikil þáttaskil í íslenski menningarsögu við stofnun Ríkisútvarpsins, sem hóf formlegar útsendingar að kvöldi sunnudagsins 20. desember.

Fyrstu árin var allt útvarpsefni, bæði tónlist og talað orð, flutt í beinni útsendingu, því engin upptökuteki voru til á þeim tíma í Útvarpinu.

Það var ekki fyrr en síðla árs 1935, sem útvarpið eignaðist fyrstu plötuskurðarvélina, með útbúnaði til að skera upptökur á svokallaðar lakkplötur. Slíkar plötur voru upp frá því notaðar til hljóðritunar í Ríkisútvarpinu næstu 15 árin eða allt fram yfir 1950 þegar segulbönd komu til sögunnar. Reyndar voru lakkplötur notaðar í Ríkisútvarpinu fram yfir 1960, eða um áratug samhliða segulböndum.

**Söngmenn utan af landi
og aðrir:
Látið taka rödd yðar upp
á silfurplötu,
til gagn og gamans, þegar heim kemur.**

**Platan kostar fullgerð
kr. 3,75.**

Hljóðfærastofnunin,
Bankastræti 7, sími 3656.

Ólafur Pálsson sýgur í útvarpsal við útdrák
Dráttur Guðmundssonar og Páls Þróttssonar um 1940.

Helgi Hjörvar
les Þór Þósson

Guðrún Björnsdóttir
og Sigrún Galadóttir
á stjórnardéli
um 1940.

Útvarpshljómsveitin áttara þórusí Guðmundsson, Páll Láðfugni og Emil Thordósson um 1930.

Stálþráður og segulbönd

Í heimsstyrjöldinni síðari og einkum þó að henni lokinni, komu fram tæknijungur sem síðar áttu eftir að hafa mikil áhrif á þróun hljóðritunartækninnar. Ein af þessum nýjungum var að nota rafsegulmagnaðan málmþráð til hljóðritunar með þar til gerðum tækjum sem á íslensku voru kölluð stálþráðartæki. Þessi nýju tæki höfðu ýmsa kosti umfram plötuskrúðarvæltarnar og ekki síst þann, að þau voru fyrirferðarminni og léttari í meðförum. Tímabil stálþráðartækninnar hér á landi var ekki langt, eða frá árunum 1946 eða 47 og nokkuð fram yfir 1950.

Ein þekktasta upptaka með stálþráðartækninni er lýsing Hendriks Ottóssonar fréttamanns á upphafi eldgossins úr Heklu í mars 1947.

Gudrún Reykjótt á tölustund.

Árið 1950 kemur til sögunnar tæknijungur sem óeðis má telja eitt helsta og mikilvægasta skref til framfara sem um getur í 100 ára sögu hljóðritunartækninnar. Það var þegar fyrst komu til notkunar hér á landi segulbönd og segulbandstæki sem þá voru nýlega komin á markaðinn í útlöndum, bæði vestan hafs og austan.

Segulbönd hafa nú verið notuð í rúmlega hálfa öld, einkallega til hljóðritunar og varðveislu útvarpsfrens og segulbandasafn Ríkisútvarpsins er það langstærsta sinnar tegundar hér á landi. Fleiri merk segulbandasöfn eru til, í söfnum, fyrirtekjum, félögum og hjá einkaaðilum.

MORGUNBLAÐIÐ

Fyrsti segulvirs hljóðritinn kominn til Íslands

Stórmerkilegt tæki til upptöku og endurvarps á tali og tónum

FYRSTI SEGULVIRIS HLJÓÐRITINN er keminn til Íslands, en svo nefndu tæki, sem tekur upp tali og tónum á segulmagnaðum stálþráði. Það er Radio og Raf tækjastofan, Östingistú 2, sem hefur keypt tækið, en það er framleitt hjá General Electric. Hlutfærni tækis og kyrtla sjar þetta vörusæki í gær. Hlutfærni þess á þess daglegu tækis, sem tekur tónum upp í östingistú og varstuþráðum mjög góð.

Stálþráðhljóðritinn. Magnarinn fyrir framan og hljófi af málmböndun til hægri.

sem aftur á milli stálvirsins þóttu að vera upptöku svo oft sem verðan vill, en þess að upptöku líti á góð.

Stöðu spóla ná auðveldlega söðu aftur og aftur, því að hljófi er að þessu til fyrri upptöku eftir vili.

Útlag á tækjum: Í þess stórum rúmi lita ljósgættu stálvirs-upptökuhljóðritinn á þessu tæki, en stálvirsins kemur margt, lítið til gættu, sem ekki er nefnt hér.

Máli skarta segulvirs er stór þessum stálvirs. Hljóðtækjarnar eru notuð til hljóðritunar valda samantvörfu þessu hljóðritun og rafráttunum í segulvirs.

Virnin, sem rennur þessu stóruhljófi milli skarta segulvirs verður málmbönduð með segulmagnaðum, en það fer eftir styrkleika útsendingu á þessu segulvirs. Segulvirs er stór myndir á þessum hálf í stálvirsinu er í þessu samantvörf hljóðritun, sem fór inn í hljóðritun.

Þess til vísun: Aftur hljóðritun milli skarta rafsegulvirs, sem á þessu tæki er hljóðritun.

Stálþráðurinn á ferðalagi

„REVERE“ segulbandstækin hafa gefið afburða vel hér á landi.

Allar nýjustu og fullkomnustu hljóðupptökur eru nú orðin gerðar á segulbandi í upphafi, en síðan fluttar yfir á grammófonplötur.

„SCOTCH“ segulbandið þýkir taka öllu fram til þessara nota.

Radio & Raftækjastofan, Östingistú 2, Reykjavík, Sími 51275 Box 735.

Á vörslu Ríkisútvarpsins um 1950.

Takningum Ríkisútvarpsins um 1960.

Tón- og myndsafn

Tón- og myndsafn í Þjóðarbókhúðu var stofnað 1. desember 1994. Þar er góð aðstaða til að hlusta á og skoða tón- og myndefni.

Megin efniskostur eru hljóðrit útgefin á Íslandi fengin með skylduskilum. Einnig er safnað eftir föngum hljóðritum útgefnum erlendis komi Íslendingar þar við sögu. Annar efniskostur eru útgefnað nótur, íslenskar og erlendar, handbækur á sviði tónlistar og fræðslufeni á hljóðsnældum, myndböndum og mynddiskum.

Elstu skylduskilalög um íslensk hljóðrit eru frá árinu 1977. Skilaskýlda hvílir á útgefenda og skilaskilyt efni er aldrei lánað út úr safninu. Sérprentuð Íslensk hljóðritaskrá kom út árlega árin 1979-2001. Hljóðrit eru nú skráð í bókasafnskerfið Gegni sem er aðgengilegt á Netinu.

Hlutverk tón- og myndsafns er tvíþætt:

1. í samræmi við lög um skylduskil að safna, varðveita og veita aðgang að öllu íslensku, útgefnu tal-, tónlistar- og myndefni og skapa þar með aðstöðu til rannsókna á þessum sértæka menningararfi íslensku þjóðarinnar.
2. í samræmi við hlutverk Landsbókasafns Íslands - Háskólabókasafns sem rannsóknarbókasafns að afla tón- og myndefnis sem notað er við kennslu í Háskóla Íslands og lána það út eftir þörfum.

Tæknibylting framtíðarinnar?

Þegar lítið er til baka yfir þau um það bil eitt hundrad ár sem líðin eru frá upphafi hljóðritunarsögunnar á Íslandi, er ljóst að hver tæknibyltingin hefur rekið aðra, og hafa þeim fylgt ótrúlega miklar og órar framfarir á ýmsum sviðum sem snerta upptökutækni, hljómflettingstækni, dreifingu og miðlun hljómplatta og annarra útgáfahljóðrita, einkum með tónlist af margvíslegu tagi. Síðasta og ef til vill mesta tæknibyltingin varð með tilkomu stafrænnar tækni og vaxandi notkun tölvutækninnar og veraldarvæðisins. Jafnframt er ljóst að hljómplötur og önnur hljóðrit frá þessu 100 ára tímabili, hafa að geyma afar mikilvægan þátt íslenskrar þjóðmenningar í tónlist og töluðu máli. Þennan menningararf ber okkur að varðveita svo vel sem kostur er fyrir komandi kynslóðir.

